

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

Офіс Генерального прокурора
(до відома)

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод

людини і громадянина та захисту прав кожного на території України, виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань у діяльності державної установи «Ізмаїльський слідчий ізолятор» (далі – установа, СІЗО), у якій на час відвідування групою НПМ 30 жовтня 2024 року утримувалось 297 осіб.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

У статті 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності, засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

У доповіді Європейського комітету Уряду України за наслідками проведеного візиту до України 4 - 13 серпня 2020 року [СРТ/Inf (2020) 40] зазначено, що застосування відеозаписів за допомогою стаціонарних та портативних приладів є потенційною важливою гарантією проти жорстокого поводження, а також корисним заходом безпеки.

Використання системи відеоспостереження в установах Державної кримінально-виконавчої служби України здійснюється на підставі Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю у слідчих ізоляторах, виправних та виховних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2025/5 (далі – Порядок використання технічних засобів нагляду і контролю).

З метою визначення місця, виду та кількості відеокамер, необхідних для обладнання об'єктів СІЗО з урахуванням їх функціонального призначення і технічних характеристик, у відповідності до вимог пункту 2 розділу VII Порядку

використання технічних засобів нагляду і контролю наказом начальника СІЗО утворюється комісія, за результатами роботи якої складається відповідний акт про встановлення відеокамер.

У ході спілкування з працівниками установи встановлено, що у порушення вищезазначених вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю робота у цьому напрямку належним чином не проводилася (комісія наказом начальника СІЗО не утворена, відповідний акт в установі відсутній).

Як наслідок, у порушення вимог пункту 8 розділу 5 Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю відеокамерами в установі не у повному обсязі обладнано коридори, службові та підсобні приміщення адміністративного будинку.

Зазначене призводитиме до відсутності фіксації випадків фізичного впливу або інших зловживань з боку персоналу установи або утримуваних осіб.

У той же час відеоспостереження здійснюється цілодобово за особами, які утримуються у камерних приміщеннях дисциплінарного ізолятора та карцеру, а також у житлових приміщеннях гуртожитку для засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування установи, причому відеонагляд за чоловіками здійснюється, в тому числі, працівниками жіночої статі.

Таким чином, адміністрацією установи порушуються вимоги статті 32 Конституції України, якою встановлено, що ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Окрім цього, статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка відповідно до вимог статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України» чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовується у порядку, передбаченому для норм національного законодавства закріплено, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

Практика Європейського суду з прав людини, у справі «Case of Gorlov and others v. Russia» вказує, що відносно заявників, які утримувались в камерних приміщеннях, де були наявні системи відеоспостереження, через які тюремний персонал постійно спостерігав за ними, визнається порушенням статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню у своїх доповідях постійно наголошує, що застосування цілодобового відеоспостереження у житлових або камерних приміщеннях суттєво порушує право на приватне життя і робить увесь режим ще більш тяжким.

У доповіді за результатами проведеного візиту в Україну з 16 по 27 жовтня 2023 року [CPT/Inf (2024) 20] Європейський комітет рекомендував, персоналу служб нагляду і безпеки припинити практику регулярного носіння кийків

всередині приміщень пенітенціарних установ з тим, що така практика сприяє розвитку негативних стосунків між персоналом та засудженими.

Поряд з цим, молодші інспектори відділу нагляду і безпеки установи носять відкрито гумові кийки, проте, спеціальними пристосуваннями для їх прихованого носіння працівники не забезпечені.

У відповідності до вимог пункту 4 розділу IV Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю, сигналізаційна система виклику застосовується для надання можливості особам, узятим під варту, та засудженим здійснити виклик персоналу і складається із кнопок, які встановлюються у камерних приміщеннях, та індикаційної панелі, що відображає інформацію про стан кнопок.

У порушення вимог вищезазначеної норми Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю, а також вимог правила 18.2 ЄПП, всі камери режимних корпусів установи сигналізаційною системою виклику, яка дозволяє засудженим та ув'язненим негайно встановлювати контакт із персоналом, у повному обсязі не обладнані.

Відсутність сигналізаційної системи виклику позбавляє можливості утримуваних осіб повідомляти персоналу установи про виникнення позаштатних ситуацій.

З 2015 року до нормативно-правових актів, які регламентують діяльність СІЗО, внесено зміни та виключено норму, яка передбачала фіксацію до стін ліжок у дисциплінарних приміщеннях на денний час.

Незважаючи на це, в установі збереглися засоби для такої фіксації, що створює умови для можливих зловживань з боку працівників установи та виступає додатковим каральним елементом під час покарання, так як утримувані особи можуть бути позбавлені можливості сидіти та лежати на ліжку протягом дня.

У порушення вимог пункту 2 глави 3 розділу VIII Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 (далі – ПВР СІЗО) камери, жилі приміщення, бібліотека, кімната для виховної роботи, палати медичної частини (лікарняного закладу), карцери та коридори прогулянкових двориків установи у повному обсязі не радіофіковані.

Таким чином, у порушення вимог правила 24.10 Європейських пенітенціарних правил (далі – ЄПП) засуджені та ув'язнені не мають можливості регулярно одержувати інформацію про суспільні події по радіо.

У порушення вимог пункту 2 глави 3 розділу VIII ПВР СІЗО та Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення слідчого ізолятора, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 (далі – Норми забезпечення), в установі відсутній клуб, що призводить до того, що масові заходи із засудженими, які залишені в установі для роботи з господарського обслуговування, не проводяться у передбачених для

цього приміщеннях.

Під час конфіденційного спілкування із утримуваними особами встановлено, що деякі із них не отримують якісної правничої допомоги від адвокатів Південного міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги.

Відповідно до статті 12 Закону України «Про попереднє ув'язнення» та статті 14 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» особам, взятим під варту, гарантується право на правничу допомогу, конфіденційні юридичні консультації (побачення) із захисником (захисниками) у кримінальному провадженні, адвокатом (адвокатами) та юристом (юристами).

Згідно із статтею 3 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», право на безоплатну правничу допомогу – гарантовано Конституцією України можливість громадянина України, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правничу допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правничу допомогу у випадках, передбачених цим Законом.

Так, ув'язнені К., І. та Ш. повідомили, що якість надання правничої допомоги адвокатами Кітаєвою О.А., Максименком А.О. та Бережною Т.Г. не відповідає Стандартам якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 25.02.2014 № 386/5, та статті 3 Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

Під час відвідування зазначені ув'язнені ознайомлені із можливістю конфіденційного фіксування представниками групи НППМ подібної інформації і подальшого реагування на неї, однак, наполягали на тому, щоб питання про неякісне надання їм безоплатної правничої допомоги розглядалося із зазначенням їх персональних даних.

У порушення вимог правила 22.5 ЄПП та Норм забезпечення, житлове приміщення гуртожитку для засуджених, залишених для роботи з господарського обслуговування (далі – гуртожиток), приміщення для одягання у лазні лазне-прального комплексу (далі – ЛПК) установи не забезпечені баками для питної води ємністю 15 л. з водорозбірним краном, кришкою, кухлем і тазом.

Таким чином, особи, які перебувають у цих приміщеннях, не мають постійного доступу до питної води.

Під час вивчення стану обладнання ЛПК установи виявлено порушення вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 № 849/5 (далі – Положення про організацію лазне-прального обслуговування).

Так, у пральні ЛПК відсутня припливно-витяжна система вентиляції з механічним спонуканням.

Крім того, приміщення пральні ЛПК установи не обладнані гарячим водопостачанням.

У пральні ЛПК приміщення для прання білизни та приміщення санвузла, а у лазні приміщення для миття перебувають у неналежному санітарно-гігієнічному стані та потребують проведення ремонтних робіт.

У пральні ЛПК установи відсутні приміщення, передбачені Положенням про організацію лазне-прального обслуговування, серед яких: приміщення для сушіння та прасування білизни, приміщення для лагодження і зберігання чистої білизни, кімната персоналу пральні, що призводить до того, що сушіння, прасування та лагодження білизни, а також її зберігання проводиться у не передбачених для цього приміщеннях.

У ході спілкування з працівниками установи встановлено, що наявна у лазні СІЗО перукарня належним чином не обладнана та не працює тривалий час.

Приміщення лазні ЛПК установи не обладнані центральним (автономним) опаленням.

Крім того, у порушення вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування у лазні установи одна з двох наявних дезінфекційних камер перебуває в неробочому стані.

Залишення поза увагою вирішення зазначених питань призведе до погіршення якості лазне-пральних послуг, які надаються засудженим та особам, узятим під варту, а також порушуватиме право цих осіб на достатній життєвий рівень.

Під час перевірки стану обладнання приміщень збірного відділення установи встановлено порушення вимог Норм забезпечення, що порушує права осіб, узятих під варту, на достатній життєвий рівень.

Так, в збірному відділенні відсутня кімната для обшуку, кабінет лікаря, духова, кімната для роздачі їжі, зберігання продуктів харчування і миття столового посуду та приміщення складу для зберігання особистих речей.

У відповідності до вимог підпункту 1 пункту 1 розділу VII ПВР СІЗО адміністрація СІЗО забезпечує право ув'язнених і засуджених на підтримання контактів із зовнішнім світом, зокрема, у тому числі шляхом надання тривалих побачень. Проте, у порушення зазначеної вище норми ПВР СІЗО в установі відсутня кімната для надання таких побачень.

У деяких камерних приміщеннях не забезпечується доступ до свіжого повітря, що є порушенням вимог правила 11 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями.

Так, у окремих камерних приміщеннях, де утримуються ув'язнені, штучна система вентиляції не працює, а металеві ґрати через свою конструкцію не дозволяють самотійно відкрити вікно.

Європейський комітет із запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – КЗК) у пункті 30 одинадцятої загальної доповіді [СРТ/Inf (2001) 16] зазначає, що повітря необхідне для життя, право на яке має кожний ув'язнений та засуджений. Відсутність доступу до свіжого повітря створює умови, сприятливі для поширення різних хвороб.

В окремих камерних приміщеннях встановлено порушення вимог статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у якій передбачено право на повагу до приватного життя.

Так, у окремих камерах установи відсутні двері у санвузлах, що не дозволяє утримуваним особам усамітнитись та є порушенням вимог правила 19.3 ЄПП.

Під час відвідування установи групою НПМ виявлено, що укриття для захисту засуджених та ув'язнених в особливий період відсутнє, що є порушенням вимог частини 4 статті 32 Кодексу цивільного захисту України.

В установі порушуються вимоги Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417 (далі – Правила пожежної безпеки в Україні), що може привести до ураження електричним струмом засуджених або ув'язнених, персоналу установи та становить загрозу для їх життя і здоров'я.

У відповідності до вимог пункту 2 розділу III Правил пожежної безпеки в Україні в установі дерев'яні елементи горищних покриттів (крокви, лати) будівель повинні оброблятися засобами вогнезахисту, які забезпечують відповідну вогнезахисну ефективність. Не менше одного разу на рік комісією установи має здійснюватися перевірка стану вогнезахисного покриття (просочення), за результатами якої складається акт перевірки технічного стану вогнезахисного покриття (просочення).

У порушення вимог Правил пожежної безпеки в Україні відповідна робота не проводилась тривалий час (протягом останніх 5-ти років).

Відповідальна за утримання вогнезахисного покриття особа наказом керівника установи не призначена.

Окрім цього, усупереч вимог підпункту 1.2. пункту 1 розділу V Правил пожежної безпеки в Україні адміністративні будівлі, гуртожитки для засуджених, інші відповідні будівлі, приміщення та споруди установи не обладнані у повному обсязі системою автоматичної пожежної сигналізації.

У ході вивчення службової документації, групою НПМ встановлено значний некомплект персоналу в установі, а саме 13 % від штатної чисельності персоналу.

Слід зазначити, що у пункті 26 сьомої загальної доповіді [СРТ/Inf (97) 10] Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню вказано, що за неадекватного забезпечення кадрами підтримання безпеки і виконання режимних вимог роблять необхідною часту понаднормову роботу персоналу, яка призводить до стресових станів і швидкої втомлюваності (відомої як «вигорання»).

Все це, в свою чергу, призводить до синдрому постійної втоми та емоційного виснаження персоналу установи, про відсутність якого наголошує Європейський комітет у своїх доповідях за результатами проведених візитів до України.

У порушення вимог Переліку необхідних обстежень лікарів-спеціалістів, видів клінічних, лабораторних та інших досліджень, що необхідні для

проведення обов'язкових медичних оглядів, та періодичність їх проведення, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23.07.2002 № 280 та статті 21 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» до роботи на об'єктах харчування в установі залучаються особи, які своєчасно не пройшли необхідного медичного обстеження, що може призвести до розповсюдження інфекційних та інших захворювань на території установи.

Так, під час відвідування приміщень їдальні установи виявлено двох працівників, у санітарних книжках яких сплили терміни чергових медичних оглядів.

Міністерством юстиції України за результатами опрацювання спеціальної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання в 2023 році», поінформовано у листі від 15.05.2024 № 73478/5015-4-24/27, що приміщення усіх підпорядкованих установ забезпечені меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення у відповідності до вимог Норм забезпечення, лазне-пральне обслуговування засуджених та ув'язнених в підпорядкованих установах здійснюється у відповідності до вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування.

Однак, виявлені під час відвідування установи групою НПМ порушення свідчать, що зазначена у листі Міністерством юстиції України інформація не відповідає дійсності, носить формальний характер та створює уявлення керованого стану справ та загального благополуччя в підпорядкованих установах.

Персонал відділу нагляду і безпеки СІЗО заступає на службу на 24 години за графіком «доба через дві доби», що призводить до постійної втоми персоналу та швидкого емоційного виснаження.

Європейський комітет у пункті 93 двадцятої Загальної доповіді [СРТ/Inf (2024) 20] зазначає, що існуюча система позмінної роботи, яка вимагає від пенітенціарного персоналу працювати по 24 години на добу, є недосконалою за своєю суттю і негативно впливає на професійні стандарти.

На підставі вищевикладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2⁷ пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення та недопущення у подальшому порушень, виявлених у діяльності державної установи «Ізмаїльський слідчий ізолятор», зокрема:

1.1. Проаналізувати виявлені порушення у діяльності установи, розробити та реалізувати відповідний план заходів щодо їх усунення та недопущення у подальшому, копію якого направити Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини.

1.2. Розглянути питання загального некомплекту персоналу в установі, визначити причини і умови його наявності та вжити заходів щодо комплектування вакантних посад.

1.3. Обладнання та використання системи відеоспостереження в установі привести у відповідність до вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю та з урахуванням вимог практики Європейського суду з прав людини.

1.4. Вжити дієвих заходів щодо усунення виявлених порушень у частині забезпечення засудженим та ув'язненим можливості регулярно одержувати інформацію про суспільні події по радіо, а також дотримання порядку організації дозвілля ув'язнених та засуджених.

1.5. Забезпечити постійний доступ засуджених та ув'язнених до чистої питної води у відповідності до вимог національного законодавства та міжнародних стандартів.

1.6. Обладнання приміщень та діяльність ЛПК установи привести у відповідність до вимог Положення про організацію лазне-прального обслуговування.

1.7. Обладнання та використання сигналізаційної системи виклику в установі привести у відповідність до вимог Порядку використання технічних засобів нагляду і контролю та міжнародних стандартів.

1.8. Обладнання приміщень збірного відділення установи привести у відповідність до вимог Норм забезпечення.

1.9. Вжити дієвих заходів щодо обладнання у відповідності до вимог чинного законодавства укрита в установі.

1.10. Вжити дієвих заходів щодо усунення та недопущення у подальшому виявлених в установі порушень вимог Правил пожежної безпеки в Україні.

1.11. Вжити заходів щодо усунення виявлених порушень у частині дотримання правил гігієни і санітарії під час залучення до роботи осіб на об'єктах харчування установи.

1.12. Працівників відділу нагляду і безпеки установи не залучати до несення служби на 24 години за графіком «доба через дві доби».

1.13. Демонтувати замки фіксації до стін ліжок в дисциплінарних камерних приміщеннях установи.

1.14. Вжити заходів щодо забезпечення права ув'язнених і засуджених на відвідування кімнати тривалих побачень.

1.15. Провести спільні заходи з Південним міжрегіональним центром з надання безоплатної правничої допомоги щодо вдосконалення роботи з надання правничої допомоги ув'язненим та засудженим.

1.16. Вжити заходів щодо вільного доступу утримуваних осіб до свіжого повітря.

1.17. Створити належні умови для реалізації права засуджених та ув'язнених на приватність та особистий простір.

2. Провести службове розслідування щодо виявлених випадків надання Уповноваженому недостовірної інформації Міністерством юстиції України за результатами опрацювання ним спеціальної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини «Про стан справ щодо недопущення в Україні катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання в 2023 році».

3. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити мене особисто.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Ізмаїльський слідчий ізолятор» на 21 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Тищенко Руслан (050)-967-95-51

